

ДО ПИТАННЯ МЕХАНІЗМУ ВЧИНЕННЯ ЗЛОЧИНІВ У КІБЕРПРОСТОРІ

Самойленко Олена Анатоліївна

*Національний Університет «Одеська юридична академія», доцент кафедри
криміналістики, кандидат юридичних наук, доцент*

Кіберпростір, як і будь-яке соціальне середовище, використовуване зі злочинною метою, привертав до себе увагу багатьох криміналістів (П.Д. Біленчука А.С. Білоусова В.Б. Вехова М.А. Зубаня Б.В. Романюка В.С. Цимбалюка та інших). Втім, будь-який процес злочинної діяльності, що передбачає використання кіберпростору, з плином часу технологічно ускладнюється, тому й сьогодні механізм вчинення злочинів в у кіберпросторі залишається об'єктом наукового пошуку.

У результаті узагальнення розгорнутих фабул кримінальних правопорушень обліковуваних Департаментом інформаційно-аналітичного забезпечення МВС України в період з 30.11.2012 року до 01.06.2015 року (без урахування закритих за пп. 1, 2, 4, 6 ч. 1 ст. 284 КПК України), що відповідно позначені в обліку як «учинені з використанням високих інформаційних технологій і телекомунікаційних мереж», констатовано, що вони охоплювали види злочинних проявів, кваліфіковані за такими статтями КК України: ст. 176 (порушення авторського права і суміжних прав); ст. 185 (крадіжка); ст. 190 (шахрайство); ст. 200 (незаконні дії з документами на переказ, платіжними картками та іншими засобами доступу до банківських рахунків, електронними грошима, обладнанням для їх виготовлення); ст. 229 (незаконне використання знака для товарів і послуг, фірмового найменування, кваліфікованого зазначення походження товару); ст. 231 (незаконне збирання з метою використання або використання відомостей, що становлять комерційну чи банківську таємницю); ст. 301 (ввезення, виготовлення, збут і розповсюдження порнографічних предметів); ст. 361–363-1 (Розділ XVII «Злочини у сфері використання електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж та мереж електрозв'язку»).

У криміналістичному ж аспекті підвищенням професійного рівня самого злочинця зумовлює розширення переліку видів злочинів, вчинюваних у кіберпросторі. Обравши певний профіль злочинної діяльності в кіберпросторі, злочинець, власне, отримує «дорожню карту» вдосконалення своєї діяльності. Соціальні мережі, форуми, чати та інші способи комунікацій у кіберпросторі разом із персональною здатністю до навчання таких злочинців дозволяють не лише систематично вчиняти злочин певного виду, а й ускладнювати механізм його вчинення, змінювати профіль злочинної діяльності, використовувати ту саму технологію злочинної діяльності для злочинів різної кримінально-правової кваліфікації, розробляти власну або запозичувати чийсь технологію вчинення злочинів. Більшість науковців схиляється до думки, що серед таких кваліфікованих злочинців доцільно виокремлювати неординарну особу, котра опанувала технології розроблення програмних засобів, вільно аналізує чужі програми, здатна виявити в них прогалини – хакера. Такий фахівець доволі нечасто потрапляє в коло уваги кримінального судочинства, оскільки для вчинення злочину використовує нетиповий, постійно вдосконалюваний, специфічний набір операцій у комп'ютерних мережах, часто діє в складі організованої групи, забезпечуючи якісно новий рівень злочинної діяльності останньої.

Саме зазначеним було зумовлене сучасне реформування в Україні правоохоронних органів та створення підрозділів боротьби з кіберзлочинністю. На підставі Постанови Кабінету Міністрів «Про утворення територіального органу Національної поліції» від 13 жовтня 2015 року за № 831 створено Департамент кіберполіції. Нині на підставі матеріалів, зібраних кіберполіцейськими України, кримінальні провадження відкривають за фактами вчинення кримінальних правопорушень різноманітної кримінально-правової кваліфікації – як

традиційних Інтернет-шахрайств, так і службових злочинів, незаконного поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами, доведення до самогубства тощо [1]. Так, з лютого 2017 року в Києві проводиться розслідування щодо діяльності адміністраторів суїцидальних соціальних груп Інтернет-мережі за назвами «Синие киты» або «Розовые феи». Підозрювані, які є студентами одного з медичних університетів України, дають показання про те, що шляхом використання мережі експериментували зі свідомістю людей [2].

Специфічні особливості злочинів, які вчиняються в кіберпросторі, обумовлені, перш за все, тією обстановкою, яка існує в названому середовищі. Такі злочини згідно Довідника №9 до Положення про порядок ведення Єдиного реєстру досудових розслідувань реєструються в Україні, як «вчинені з використанням високих інформаційних технологій і телекомунікаційних мереж» [3], тобто у їх найменуванні акцент робиться на засобах вчинення – інформаційних технологіях і телекомунікаційних мережах. Видається, що більш адекватним у цьому аспекті є використання терміну «кіберпростір», яким акцент робиться на середовищі вчинення злочинів, яке містить низку факторів, що обумовлюють як вибір способів злочинної діяльності, так і специфіку утворення її слідів. А відтак вони ж обумовлюють й особливості виявлення і розслідування таких злочинів.

В результаті аналізу можна зробити висновок, що не дивлячись на різну кримінально-правову кваліфікацію злочини, вчинені із використанням обстановки кіберпростору, мають спільну і суттєву для розслідування ознаку – в механізмі їх вчинення як знаряддя використовується телекомунікаційна система, мережа та комп'ютерна інформація, а предметом можуть виступати об'єкти інтелектуальної власності, платіжні засоби, матеріальні цінності, об'єкти, нормальне функціонування яких безпосередньо забезпечується кіберпростором.

Список використаної літератури

1. Новини / Департамент кіберполіції Національної поліції України. URL: <https://www.cybercrime.gov.ua/16-novosti/125kiberpolitsejskimicherkashchini-viyavleno-gromadyanina-yakij-zberigav-v-svoemu-garazhnomu-primishchenni-ta-zdijsnyuvav-zbut-granatometiv-ta-ruchnikh-granat#news>.
2. У Києві відпустили адміністраторів груп смерті. URL: <https://tsn.ua/kyiv/u-kiyevi-vidpustili-administratoriv-grup-smerti-yaki-viyavilisya-studentami-medikami-zmi-887068.html>.
3. Положення про порядок ведення Єдиного реєстру досудових розслідувань: Наказ Генеральної прокуратури України 06 квітня 2016 року № 139 URL: https://www.gp.gov.ua/ua/pd.html?_m=publications&_t=rec&id=110522

ЩОДО ПИТАННЯ ЧЕРГОВОСТІ ПРИЗНАЧЕННЯ ДЕЯКИХ ЕКСПЕРТИЗ

Сахненко Олена Володимирівна

*Полтавський науково-дослідний експертно-криміналістичний центр МВС України,
заступник директора – завідувач відділу криміналістичних видів досліджень*

Канюка Олена Юріївна

*Полтавський науково-дослідний експертно-криміналістичний центр МВС України,
завідувач сектору біологічних досліджень*

Судова експертиза є важливою процесуальною формою використання спеціальних знань у кримінальному судочинстві. За її допомогою встановлюють фактичні дані, що неможливо встановити іншим шляхом та які мають істотне значення для справи. Організація проведення судової експертизи починається з прийняття рішення слідчим про необхідність її призначення. Однією з важливіших стадій призначення експертиз слідчим – це визначення черговості призначення експертиз одних і тих саме об'єктів.